

"İ'lem eyyühe'l-aziz! Cenâb-ı Hakka nâzır ve Ona vasıl olan yollar, kapılar, âlemin tabakaları, sahifeleri, mürekkebatı nisbetinde bir yekûn teşkil etmektedir..." Devamıyla izah eder misiniz?

Kainattaki her bir şey, Allah'a açılan birer pencere hükmündedir. Yani yıldızlardan ve galaksilerden tutun ta dağlara ve ovalara, oradan çiçeklere ve böceklerle kadar her şey, Allah'a ve onun marifetine açılan birer tabaka birer levha birer pencere hükmündedirler. Bu noktadan bakacak olursak, kainattaki her bir şey Cenab-ı Hakk'a nazır ve ona vasıl olan yollar hükmündedir.

Bir eşyanın üstündeki nakış ve sanat iman ve tefekkür nazarı ile okunur ise, bu okumak direkt o nakış ve sanatın nakkaşına ve sanatkarına intikal ettirir. Yani her bir mevcut üstünde Allah'a açılan pencereler vardır. Bizim yapmamız gereken sadece o pencerelerden iman gözü ile seyretmektir.

Mesela, bir elmanın güzel şekli Allah'ın **Musavvir** ismine, estetik ve güzel kabuğu **Müzeyyin** ismine, vücuda gıda ve kuvvet olması **Rezzak** ismine, tatlı ve cezbedici olması **Kerem** ve **Rahim** isimlerine intikal edip uzanır. Biz bu manaları elma üstünde ve diğer sanatlar üstünde okuyabilirsek, her an Allah'ın eşya ve mahlukat ile alakadar ve yaratmakta olduğunu anlarız. Özellikle de kendi vücut ve nefsimizdeki tecellileri iman nazarı ile okuyabilirsek, her an Allah'ın terbiye ve tedbirinin üstümüzde olduğunu müşahede ederiz; bu bize güzel bir kapı ve sayfa olur.

Âlemin tabakalarından maksat; eşya ve onun türleridir. Mesela **yıldızlar** marifetullah için bir tabakadır, **dağlar, ovalar, nehirler, bitkiler ve hayvanlar** da hakeza aynı şekilde Allah'a vasıl olan yol ve tabakalardır.

Âlem, bir bütün olarak, Allah'ın varlığına, birliğine, esmâ ve sıfatlarına delil olduğu gibi, terkip ve cüzleri ile de delildir.

Mesela, bütün hayvanlar ortak yönleri ile Allah'a delâlet ettikleri gibi, her bir nev her bir fert ve her ferdin her bir uzvu da yine Allah'a delâlet etmektedir. Ancak bazı varlıkların, Allah'a nasıl delâlet ettiklerini anlayamayabiliriz.

Yol bizim için kapalı görünebilir. Bu durumda hemen kafamızı kaldırıp başka delillere bakacağız. Yoksa, o delilde ısrar etmek veya o delil ile diğer bütün delillere bakmak ve onları da kapalı tevehhüm etmek, cehâletin işâretidir.

Mesela; XX. Yüzyılın başlarında, bazı ateist bilim adamları, **bademcik** ve **dalak** gibi uzuvların hiçbir işe yaramadıklarını gerekçe göstererek, "*Kâinat'ta her şey*

anlamsızdır." demektedirler.

İki organda göremedikleri hikmeti, bütün varlığa teşmil etmek suretiyle, büyük bir cehâlet örneğini sergilemişlerdi. Ancak, daha sonra bu iki organın ne denli faydalı olduğu yine ilim adamları tarafından ispat edildi.

Halbuki yapılması gereken şu olmalıydı; **"Bademcik ve dalağın ne işe yaradığını bilmememiz, hikmetsiz oldukları anlamına gelmemelidir. Zira kâinatta hiçbir şey anlamsız değildir."**

"İ'lem eyyühe'l-aziz! Cenâb-ı Hakka nâzır ve Ona vasıl olan yollar, kapılar, âlemin tabakaları, sayfeleri, mürekkebatı nisbetinde bir yekûn teşkil etmektedir. Âdi bir yol kapandığı zaman bütün yolların kapanmış olduğunu tevehhüm etmek, cehaletin en büyük bir şahididir..."(1)

Cenab-ı Hak mekândan münezzeh olduğundan Ona vasıl olmayı **"rızasına erme"** ve **"kalbin kâmil imanla Onu tanınması"** şeklinde anlamamız gerekir.

Bir menzile vasıl olmanın ilk şartı, oraya doğru yola çıkmaktır. Allah'a vasıl olmak da imanla başlar.

İman bir intisaptır. Padişaha vasıl olmanın ilk şartı ona intisap etmektir. Yani, onu sultan olarak tanımak ve onun riayeti olmak.

Allah'a vasıl olmanın ilk şartı olan imanın sonsuz dereceleri vardır.

Yakîn, "şüphesiz, kesin, kati iman etme" manasına gelir. Bu da üç ana gruba ayrılır: **İlmelyakin, aynelyakin, hakkalyakin.** Bu üç mertebenin de sonsuz denecek kadar çok alt kolları var. Mesela, bütün peygamberlerin imanları hakkalyakin imandır. Ama aralarında çok fark vardır. Bütün sahabelerin imanları da hakkalyakindir, onlar arasında da yine çok farklı mertebeler var.

İmanın olduğu gibi marifetin yani Allah'ı tanımanın da yine sonsuz dereceleri vardır.

"Cenâb-ı Hakk'a vasıl olmak" denilince, imanla intisap etmek, imandaki yakınlığı artırmak, marifetullahta terakki etmek ve kulluk görevini en iyi şekilde yerine getirme konusunda hassasiyet göstermek anlaşılır. İnsan, **"iman, marifet ve ibadet"** sahalarından ne kadar terakki ederse, Cenâb-ı Hakk'a o kadar yaklaşmış, O'na vasıl olma yolunda o kadar ilerlemiş, ne kadar da isyan ederse bu yüksek gayeden o kadar uzaklaşmış olur.

Üstadımız [On Dokuzuncu Söz'de](#), Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif,

yani tarif edici olduğunu beyan eder ve bunları, **“Kâinat kitabı, Peygamber Efendimiz ve Kur’an-ı Kerim”** olarak takdim eder.

Kur’an-ı Kerim'in bahsettiği ve Allah Resulünün ders verdiği birçok hakikatler Allah'ın kudret kalemiyle yazdığı kâinat kitabında da bizlerin nazarına sunulmuştur. Bunları doğru değerlendirmek de insanı Allah'a vasil eder. Bir harfin katipsiz, bir iğnenin ustasız olmayacağını idrak eden insan, **“âlemin tabakalarını, sayfelerini ve mürekkebatını”** iyi düşünse ve tefekkür etse bunların her biri onu Allah'a vasil eden bir mürşit gibi olur.

Bu âlemde her mahluk güzel, hepsi sanatlı, tümü hikmetli ve faydalıdır. Her biri kendinde tecelli eden İlâhi isimlerle insana ayrı bir ders verir. Sema âlemi Allah'ın kudret ve azametini ders verirken, çiçekler ve meyvelerle bezenmiş yeryüzü, O'nun rahmetinden haberler verir. Her rızık Allah'ın **Rezzak** olduğunu bildirirken, her canlı Onun **Muhyi** (*hayat verici*) olduğunu adeta haykırır. Farklı diller ile Allah'ı tanıtan ve insanın O'na vasil olmasına yardım eden bu kadar çok şey varken, insanoğlu bazen küçük sularda boğulur. **Şöyle ki:**

İnsan bazı varlıklar veya hadiselerin faydalarına, hikmetlerine akıl erdiremeyebilir. Bu gibi şeyleri fazla önemsemediğinde, bütün eşyanın verdikleri sonsuz hikmet dersleri onun nazarında perdelenir, saklanır. Mesela, düne kadar ısırgan dendi mi, elimizi sızlatan bir zararlı bitki anlaşılırdı. Bugün, artık ısırgan da dikkatle inceleniyor ve bazı hastalıklara deva olabileceği ihtimali gözden ırak tutulmuyor.

İnsan nefsi, bir şeyde ilâhi hikmeti açıkça göremeyince, her şey hikmetsizmiş gibi bir vehme kapılıyor.

Üstadımızın güzelce ifade ettiği gibi, **“Bir sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağı setreder, göstermez.”** İşte böyle birkaç şey yahut hadise insanın gözüne perde olabiliyor ve nihayetsiz rahmet ve hikmet tecellilerinin seyrini engelleyebiliyor.

Üstad Hazretleri böyle bir anlayışı şuna benzetiyor:

“...Bu adamın meseli, gayet büyük askerî bir karargâhı hâvi büyük bir şehirde, karargâhın bayrağını görmediğinden, sultanın ve askeriye ait bütün şeylerin inkârına veya teviline başlayan adamın meseli gibidir.”(2)

Varlık âlemine bu güzel teşbihin ışığında baktığımızda şunu görüyoruz:

Âlemde her ne varsa bir bayrak gibi Allah'ın saltanatını gösterir.

Bir çiçek bir bayraktır; toprakla, havayla, güneşle, denizle, rüzgârla ilgisi vardır. Bütün bunların ortak çalışmalarıyla kendisi vücut bulmuştur. **“Bütün âlemleri terbiye edemeyen, beni bu âlemlerden süzüp çıkaramaz.”** manasını yad etmekle, bir bayrak görevi yapar ve bütün mülkün ancak Allah'ın emrinde olduğunu ilan eder.

Bu tefekkürü yapamayan insan, Kâinat Sultanı'nın varlığı ve birliği konusunda çok şüpheler içinde bocalar ve sonunda O'nun inkârına gidebilir.

“Karargâh” denilince, hepsi bir kumandanın emri altında muntazam olarak görev yapan askerler hayalimizde canlanır. Kur'an-ı Kerim'de buyrulduğu gibi:

“Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Fetih, 48/7)

Yıldızlar birer kışla, hepsi melek dolu.

Her bir gram toprak bir koğuş gibi, 9-10 milyar kadar bakteri barındırıyor.

Deryalar ayrı birer ordu; sayısız balıklarla şenlenmiş.

İnsan harika bir kışla; yüz trilyon hücreden meydana geliyor. Her hücre de ayrı bir kışla, içinde yaklaşık yüz trilyon atom olduğu söyleniyor.

Üstat Hazretleri, bu **“karargâh ve bayrak”** örneği ile bir böceğin, bir bitkinin yahut tabiatta cereyan eden bir olayın hikmetini anlayamadığı için bu muhteşem âlemdeki sonsuz hikmetleri inkâr etmeye kalkışan adamın halini nazara vermiş oluyor.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Zerre.](#)

(2) bk. [age.](#)